

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
МІСТА ШАХТАРСЬКА**

Автор: керівник творчого об'єднання «Майстерня»

Сіберт Олена Олексіївна

**Методична розробка : «Причини насильства
над дітьми в суспільстві, виявлення шляхів
його подолання»**

м.Шахтарське 2026

Вступ.

«Сексуальна експлуатація та сексуальне насильство щодо дітей досі залишається трагічною реальністю сьогодення. Вони є серйозним порушенням прав дитини та мають довготривалі і руйнівні наслідки на все життя. Безліч подій можуть негативно впливати на психіку людини. Природні та техногенні катастрофи, військові конфлікти, злочинність, терор, етнічні та соціальні зіткнення, політичний тиск та побутові порушення загальнолюдських прав служать сталими показниками насильства, що стимулюються, у свою чергу, засобами культури і масової інформації. Насильство давно стало правилом життя, а інститути суспільства, в тому числі і владні, не тільки не пригнічують насильство, а й як це не парадоксально, часто самі до нього вдаються. Такі події носять глобальний характер, їх наслідки зачіпають безліч людей, в числі яких діти. Для попередження ситуацій насильства вкрай важливо відкрито обговорювати проблему, здійснювати просвітницьку діяльність серед батьків та дітей». Мета роботи.

Підвищення рівня обізнаності щодо даної проблеми, консолідації суспільства для захисту дітей та протидії цьому ганебному явищу. Даний варіант творчого доробку щодо формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав людини призначається для усіх фахівців, які працюють з дітьми та молоддю.

Основна частина.

Інформаційно-просвітницька робота щодо захисту від сексуального насильства та сексуальної експлуатації профілактики боулінгу в закладі позашкільної освіти м.Шахтарська у творчому об'єднанні «Майстерня» протягом цього навчального року для здобувачів освіти були проведені наступні заходи:

1. Профілактичні бесіди «Щасливе дитинство – без насильства», «Безпека дітей в інтернеті» для слухачів вищого рівня навчання.
2. Переглянуто відеоролики «Почниговорити», «Розкажи дорослому, якому довіряєш» для гуртківців другого року навчання.
3. Для маленьких гуртківців проведено гру «Права людини», «Що ж таке дискримінація»
4. Функціонує інформаційний стенд «Стоп, насильство!».

Мета цих заходів - ознайомити дітей з документами, які захищають їх права; з'ясувати основні причини насильства над дітьми в суспільстві, школі, сім'ї та виявлення шляхів його подолання.

Мабуть, радісними є очі дітей, коли у них щасливе дитинство, коли ніщо не пригнічує і не турбує. А сумними – коли діти зазнають страждань, принижень.

На жаль, ми живемо у світі де, існує таке негативне явище, як насилля. Прояви насильства супроводжують людство з давніх - давен. Упродовж тисячоліть одна людина кривдить іншу людину, чинить насильство щодо неї. В Україні відбувається війна, напади на людей, приниження. Ми вже звикли сприймати насильство, як щось неминуче. Але ж прояви насильства порушують права людини, принципи вільного та справедливого існування.

І коли насильство чиниться поруч з нами, чи у нас в домі, в школі, на вулиці, ми можемо зупинити його.

Усі люди різняться між собою. Одні мають білий колір шкіри, інші – чорний або жовтий. Одні люди високі, інші – невисокі. Одні стрункі, інші – повні. Люди звертають увагу на відмінності, але це не означає, що хтось є кращим за інших. Хоча в історії були випадки, коли люди лише через колір шкіри чи соціальне походження принижували інших людей, вважали їх гіршими за себе.

Слово «наси́льство» може викликати асоціації: негатив, ненависть, агресія, страх, стрес, знуцання, побиття, лицемірство, вигнанець, позбавлення тощо.

Є різні види насильства :

Фізичне насильство – удари, кидання в інших різними предметами, штовхання, підніжки, бійки.

Психологічне насильство – залякування, погрози, глузування, приниження, обзивання, образливі й принизливі прізвиська.

Економічне насильство – навмисне пошкодження особистого майна, одягу; вимагання грошей або речей; жебракування, крадіжка.

Шкільне насильство – це те, що стосується твого однокласника або учня твоєї школи: приставання, розповсюдження пліток, побиття; вилучення грошей, речей.

У повсякденному житті ми зустрічаємось із насильством. Діти мають знати які існують види насильства :

- Сексуальне насильство – протиправне зазіхання одного члена родини на статеву недоторканність іншого члена родини, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітнього члена родини. Поняття "сексуальне насильство" містить в собі не лише зґвалтування, а й сексуальні домагання, непристойні пропозиції, а також будь-які образливі дії, що мають сексуальний характер;
- Психологічне насильство – насильство, пов'язане з дією одного члена родини на психіку іншого шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими спеціально створюється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе й може заподіюватися або заподіюється шкода психічному здоров'ю;
- Економічне насильство – навмисне позбавлення одним членом родини іншого житла, їжі, одягу й іншого майна або засобу, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Особливим видом насильства є насильство в сім'ї, яке може поєднувати ознаки всіх вищевказаних видів насильства. Разом із тим, воно є чи не найбільш небезпечним, тим, що має пролонгований характер і тим що людина переживає насильство з боку того, хто за родинним чи сімейним станом мав

би захищати, підтримувати жертву, а не кривдити її. Особливо небезпечний такий вид насильства по відношенню до дітей, оскільки значно деформує особистість дитини та формує озлоблення до оточуючих, стає причиною самогубств.

У конфліктній ситуації агресор завдає шкоду не тільки жертві, а й собі. Він не хоче відповідати за свої вчинки, спеціально заподіює шкоду іншим, тим самим він руйнує своє здоров'я. Адже лють, жорстокість і злість руйнують його нервову систему - і хвороби неминучі.

Люди здавна вчилися уникати насилля, все робити щоб не стати жертвою насилля. І із своїх знань вони склали певні правила - прислів'я та приказки. Це народна мудрість, з них можна черпати добрі поради.

Прислів'я.

- Як ми до людей, так люди до нас.
- Дружба і братство – дорожче багатство.
- У хорошій компанії розуму наберешся, а в поганій – і свій загубиш.
- З ким поведешся, від того й наберешся.
- Згода будує, а незгода руйнує.
- Від сварки до бійки – один крок.
- Правда і в огні не горить, і в воді не тоне.
- Добрі діти на ноги поставлять, а лихі – з ніг зваллять.

Тема насилля відображена не тільки у прислів'ях та приказках, а й у казках.

«Колобок»: Порушення права на життя. Лісові звірі хотіли з'їсти Колобка.

(У сучасному житті трапляється безліч випадків, коли злочинці позбавляють життя людей, не маючи на це ніякого права.)

«Івасик-Телесик»: Порушення права на життя. Змія хотіла з'їсти Телесика.
(Ніхто не має права позбавляти когось життя.)

· «Коза-Дерева».: Порушення права на житло. Коза оселилася в хатці Зайчика і не пускала його до оселі. (І в реальному житті буває так, що хтось хоче нечесним шляхом заволодіти чужим майном.)

· « Гидке каченя » : Порушення права на сім'ю. Мама Качка не змогла захистити своє каченя від глузувань і навіть прогнала його з дому. (Мама повинна опікуватись своєю дитиною і розв'язувати проблеми її здоров'я, а не покидати її напризволяще.)

Звичайно, дітине хочуть, щоб над ними здійснювалось насильство, але коли це стається діти повинні вміти це зупинити і знати, як діяти.

- Як зупинити насильство і куди потрібно звертатись?»

ЩОБ ВБЕРЕГТИСЬ ВІД НАСИЛЬСТВА ТРЕБА:

Попереджати батьків, куди, з ким ідеш, коли повернешся. Не заходити у підвали, підсобні приміщення, у машини. Якщо десь затримався, передзвонити батькам, попросити, щоб зустріли. Постаратися, щоб маршрут проходив не через ліс, парк. Якщо здалося, що хтось переслідує, перейди на іншу сторону, зайти в магазин, звернутись до дорослих. Якщо зупинили і попросили показати дорогу, постаратися пояснити на словах, не сідаючи у машину. Якщо незнайома людина відрекомендувалась другом батьків, не спішити запрошувати її додому, попросити зачекати їх приходу на вулиці. Якщо при вході у під'їзд помітив незнайомців, зачекай, доки хто-небудь із сусідів не ввійде разом. Не входити в ліфт разом з незнайомими.

На сторожі боротьби з насильством над дітьми стоять батьки, дорослі, світ та держава, які створили закони, які захищають права дітей. 1959 р. - Декларація прав дитини. 1982 р. - Конвенція ООН про права дитини. 1991 р. - Україна підписала Конвенцію ООН про права дитини і зобов'язалася її виконувати. 1991 р. - прийнято Закон України про освіту. 1996 р. - прийнято Конституцію України. 2001 р. - прийнято Закон України «про охорону дитинства».

Якщо дитина стала жертвою насилля, чи свідком потрібно звертатись

- до батьків, класного керівника, шкільного психолога, у службу у справах неповнолітніх, за телефоном 102.

Нажаль, з проявами насильства ми зустрічаємося дуже часто і в громадських місцях і в сім'ях і в наших колективах.

На основі досвіду роботи з сім'ями та безпосередньо з дітьми можна виділити наступні типи жорстокого поводження з дітьми:

- жорстокі фізичні покарання, фізичні знущання, побиття:
- побиття;
- штовхання;
- спроби задушити;
- викручування рук та ін.;
- дитина є свідком знущань над іншими членами сім'ї:
- батько б'є чи гвалтує матір у присутності дітей;
- "погану" дитину фізично карають у присутності "хорошої" дитини;
- дитина є свідком фізичних знущань над іншою людиною, що не є членом її родини та ін.;
- сексуальне насильство, інцест:
- гвалтування;
- нав'язування сексуальних стосунків;
- сексуальні дотики /поцілунки;
- інцест (кровозмішення);
- показ порнографії;
- залучення дитини до виготовлення порнографічного продукту та ін.;
- використання привілеїв дорослих:
- поводження з дітьми як з рабами чи слугами;
- покарання, поводження, як з підлеглими;
- поводження як зі своєю власністю;
- відмова повідомляти про рішення, що стосуються свідків та опікунства;
- залякування:
- використання свого росту, розмірів та сили;
- нав'язування страху за допомогою розповідей, дій, тестів, поглядів;
- крики, стресогенна поведінка;
- жорстокість щодо інших істот;
- погрози:
- кинути дитину;
- самогубства;
- заповідати фізичної шкоди;
- заповідати шкоду іншим людям, тваринам, рослинам тощо;
- розлюбити дитину;
- силами зла, що карають дитину та ін.;
- використання громадських установ:
- загроза покарання Богом, судом, міліцією, школою, спецшколою, притулком, родичами та психіатричною лікарнею;
- ізоляція:
- контролювання доступу дитини до інших людей: бабці/дідуся, однолітків, братів/сестер, батька/матері, інших людей;

- контролювання перебування дитини у помешканні, заборона виходити з дому;
- контролювання спілкування дитини з друзями;
- закривання дитини у коморі, сараї чи туалеті, чи у будь-якому закритому приміщенні вдома, в школі тощо;
- обмеження спілкування з дитиною, аж до повного ігнорування у спілкуванні;
- емоційне насильство:
- приниження;
- використання скарг;
- використання дітей в якості довірених осіб;
- підвищення голосу без вартої на те причини;
- непослідовність;
- присоромлення дитини;
- використання дітей у конфліктах між батьками;
- "торгівельна" поведінка одного з батьків щодо любові до дитини;
- економічне насильство:
- незадоволення основних потреб дитини;
- відмова чизволікання у виплаті аліментів;
- повна відмова дитині в грошах;
- контролювання дитини за допомогою грошей;
- відмова дитині у підтримці;
- використання дитини як засобу торгу при розлученні;
- нав'язування дитині економічно обмеженого способу проживання без існуючої для цього необхідності;
- примушування дитини важко працювати.

Стаючи в сім'ях жертвами насильства, діти нерідко покидають сім'ї, опиняються на вулиці, де можуть стати об'єктами купівлі-продажу. В Україні встановилась досить небезпечна ситуація, пов'язана з поширенням торгівлі людьми, зокрема дітьми. Торгівля дітьми – це складна комплексна проблема, яка, без сумніву, має негативний вплив на неповнолітніх. Потрапивши в ці тенета, дитина стикається з погрозами фізичного, психічного, сексуального насильства, побиттям, зґвалтуванням, а також розбещенням, втягненням у злочинну діяльність, спонуканням до заняття проституцією, залученням до праці на виробництві і шкідливими умовами, вилученням органів для трансплантації, використанням у жебрацтві тощо. Іноді жорстоке поводження до дітей може виявлятися в фактах продажу дитини самими батьками або іншими членами сім'ї. Згідно Конвенції ООН про права дитини, яку підписали 189 держав світу, кожна дитина має право на захист від усіх видів сексуальної експлуатації та насильства. Всі держави повинні захищати дітей від сексуальної експлуатації та забезпечувати дітям-жертвам фізичну та психологічну реабілітацію і допомогу в соціальній реінтеграції.

Фізичні, поведінкові та емоційні наслідки насильства можуть бути різними, в залежності від рівня розвитку, на якому знаходилась дитина, коли відбулось насильство, його жорстокості, стосунків між кривдником і дитиною, терміну, протягом якого відбувалось насильство, та інших факторів в оточенні дитини. Ми гостро реагуємо на біль і образи по відношенню до себе і не замічаємо, як кривдимо інших самі. В цих словах закладені дії, які ведуть до зменшення насильства. Треба навчитися розуміти людей, любити їх, прощати і ставитися до них неупереджено. Нехай вони в чомусь і відрізняються . Треба навчитися розуміти людей і вибачати їм, ставитися до інших так, якби ви хотіли, щоб ставилися до вас. Так, ми мріємо про світ без насильства, жорстокості, але в житті так не завжди буває. Нехай у нашому серці завжди живуть велика любов і доброта, щирість і співчуття, людяність і щедрість.

Література.

1. Відеокурс «Убезпечені дорослі – у безпеці діти» // Режим доступу до ресурсу:
https://www.youtube.com/playlist?list=PL3xWargJLrdGCzRiW7HjNxN_AhkqXNG_D.
2. Відеолекція для фахівців «Сексуальне насильство над дітьми: форми та ознаки». Режим доступу до ресурсу:
<https://www.youtube.com/watch?v=g1xVCWI6xQI&list=PL3xWargJLrdFFcMtvzSpRR8OYUO8LuYRt>.
3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Лансаротська конвенція // Режим доступу до ресурсу: буклет
<https://rm.coe.int/prems-095619-ukr-2576-lanzaroteconvention-leaflet-web-a5-1-/168096674b>, повна версія https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.
4. Матеріали кампанії «Уважні батьки» // Режим доступу до ресурсу:
<https://childfund.org.ua/diialnist/kampanii>.
5. Матеріали кампанії «Школа безпеки ТЯМ» // Режим доступу до ресурсу: <https://childfund.org.ua/diialnist/shkola-bezpeki-tyam>.
6. Матеріали проекту Ради Європи «Боротьба за насильством над дітьми в Україні» // Режим доступу до ресурсу:
<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/combating-violence-against-children-in-ukraine>.
7. Сексуальне насильство над дітьми: причини, наслідки, профілактика : інформ.-метод. посібник / Автори-упоряд. Цюман Т. П., Малієнко Ю. М.; За заг. ред. Цюман Т. П. – К.: ФОП Пономаренко Я.М. – 2011. – 76 с. – Режим доступу до ресурсу:
https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_sexual_abuse.pdf.
8. Урок для батьків «Про сексуальне насильство над дітьми». Режим доступу до ресурсу:
<https://www.youtube.com/watch?v=0KJYrhqfBrk&list=PL3xWargJLrdFFcMtvzSpRR8OYUO8LuYRt&index=2>.
9. Формування навичок безпечної поведінки дітей. Частина 2. Я вмію себе захистити : метод. посібник / автори-упоряд.: Цюман Т.П., Нагула О.Л.; за заг. ред. Цюман Т.П. - К.: Видавництво: ФОП Буря О.Д., 2017. - 44 с. // Режим доступу до ресурсу:
<https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichniiposibnik-formuvannia-navichok-bezpech>
Чи завжди кожен з нас відчуває межу, де, нібито домагаючись своїх прав, попирає чужі? А чи багато хто сьогодні знає власні права, права людини, котра народилася і живе на світі?

Цей методико-бібліографічний матеріал «Подорож з казковими героями до Країни Права» з досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей рекомендуємо організаторам дитячого читання, для яких подаємо розробки заходів, присвячених Конвенції про права дитини.

Набагато спокійніше жити серед людей, які знають, що «гідність людини не торкана! Кожна людина на Землі повинна зустрічатися кожну іншу з повагою, по-братерськи, з розумінням, справедливістю. Тому що кожна людина – цінність» (ст.1 із Загальної Декларації прав Людини).

Укладачі: Сташко Л. С., Соколова Ю. В.
Відповідальна за випуск: Лугова Л.А.

Додаток.
«Гра «ПРАВА ДИТИНИ»

Ви знаєте, щобуличаси, коли дітейвзагалі не сприймали як людей особливого віку — до них ставилися так, як до дорослих. Минуло не однетисячоліття, покилюдствозрозуміло, щодітипотребуютьвідмінногоставлення.

Лише в XVII-XVIII ст. дітиотрималиналежнуувагу, бораніше вони не малидітячогооодягу, нідитячихіграшокчикнижок.

У середньовічнійНімеччині слово «дитина» взагалібулосинонімом до слова «дурень». Дітямбуло нелегко - не булозаконів, якіоберігали б їхнежиття.

Довгі роки найрозумніші і найдобріші люди боролися за права дітейсамотужки, і нарешті, у 1924 році, вони зібралися у містіЖеневі, де прийняли перший документ про потреби дітей - Декларацію прав дитини.

Упродовж XX ст. булоприйнятоцілий ряд документів, спрямованих на захистдітей та дитинства.

Трохиісторії

ООН - міжнароднаорганізація, до якої входить більше, ніж 150 країнсвіту. Вона утворена в 1945 році. Цеорганізація, яка приймаєміжнароднізакони за згодою держав і намагаєтьсяконтролюватиїхдотримання, стежити за безпекою у світі і не допускативійни.

Подивітьсяуважно, скількиправовихдокументівбулоприйнято, щобвиробити та вдосконалити права дитини.

1924 р. - перша Декларація прав дитини

1959 р. - Декларація прав дитини

1982 р. - Конвенція ООН про права дитини.

Зазначимо, що права, викладені в Конвенції ООН, набуваютьсилитільки в тих державах, якіпідписалицюКонвенцію і зобов'язалисяїївиконувати. На жаль, сьогодні є країни, в яких права дитинипорушуються.

Наша ж держава прагне, щоб у їїюнихгромадянбулощасливедитинство:

1991 р. - УкраїнапідписалаКонвенцію ООН про права дитини і зобов'язаласяїївиконувати

1991 р. - прийнято Закон України про освіту

1996 р. - прийнятоКонституціюУкраїни

2001 р. - прийнято Закон України «про охоронудитинства».

Цідокументиможнапомістити правовому куточку «Дорослі і діти: особливавідповідальність», або «Я дитина – я людина!», «Право від А до Я», «Право на право».

Звернення:

Дитя моє, права дитини
тимусишвивчитисумлінно.

Це так потрібно, так важливо

напевне знати в нашідні:

коли з тобою справедливо

вчиняють, а коли і ні.

Тож прочитай, завчинапам'ять
Порадь і друзям почитать.
С. Виклюк

Наша держава дбає про дітей, але і в нашій країні є випадки, коли порушуються права дитини. Є ще багато проблем і, можливо, частину їх зможемо вирішити, коли станете дорослими. Ви ще дуже юні, але повинні знати й розуміти проголошені в Конвенції права, брати активну участь у їх втіленні в життя.

Також можна запропонувати різноманітні ігри.
Наприклад, гра «Веселий м'ячик».
Гру розпочинаємо лічилкою:

«Ти котись веселий м'ячик,
Швидше, швидше по руках.
У кого лишився м'ячик,
Той розказує права»

Запитання до гри:

В якому документі зафіксовано основні принципи прав дитини?

В якому році наша держава підписала Конвенцію про права дитини?

Який важливий закон прийняла Україна у 2001 році?

Які права дитини ви запам'ятали?

Гра «Поштарозказкових героїв»

Бібліотекар розпочинає зверненням:

1. «На адресу нашої бібліотеки надійшли якісь незвичні листи. З вашого дозволу я відкрию один, і ми разом дізнаємось, від кого вони. «Я зайчисько, я маленький, хатку мав собі гарненьку, та прийшла коза рогата, і нема у мене хати. Ой, хутчіш допоможіть, мої права випадкажіть».

З якої казки цей лист? («Коза-дереза».)

Чи і які права були порушені? (Право на родинну оселю.)

Знайдіть їх і прочитайте в Конвенції про права дитини.

Але ж листів так багато, спробуйте розібратися з ними в групах, а потім представники кожної групи повідомлять нам свої висновки. (Кожна група отримує лист, обговорює його та звітує за узгодженою схемою.)

Для листів узяті сюжети з казок: «Коза-дереза»; «Колосок»; «Івасик-Телесик»;

«Пригоди Буратіно»; «Попелюшка»; «Вовк і семеро козенят»; «Гидке каченя».

1. Як називається основний документ громадянина? /паспорт/

2. Який закон вважається головним законом країни? /Конституція/

